

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การกำหนดนโยบายขององค์กรและลักษณะการรายงานข่าวผ่านอินเทอร์เน็ต (WWW) ของสื่อมวลชนไทย” ในครั้งนี้ได้อาศัย แนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่จะนำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องการสื่อสารในสังคมยุคสารสนเทศ
  - 1.1 การแบ่งยุคอารยธรรมทางเทคโนโลยีการสื่อสาร
  - 1.2 แนวคิดเรื่องการสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์
  - 1.3 แนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ต
  - 1.4 กลุ่มทฤษฎีเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนดแห่งสำนัก “Toronto”
2. ทฤษฎีองค์กร
  - 2.1 ทฤษฎีองค์กรสื่อสารมวลชน
3. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย และการวางแผนการจัดการธุรกิจ
4. แนวคิดเกี่ยวกับข่าวและรูปแบบของข่าว

1. แนวคิดเรื่องการสื่อสารในสังคมยุคสารสนเทศ

1.1 การแบ่งยุคอารยธรรมทางเทคโนโลยีการสื่อสาร

เทคโนโลยีการสื่อสารนับเป็นวิวัฒนาการหนึ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กันคู่ขนานคู่ทางประวัติศาสตร์ สภาวะหนึ่งเป็นเงื่อนไขให้เกิดอีกสภาวะหนึ่ง สาขโชนนี้มีต้นทางมาจากอดีต ทอดยาวไปไกลในอนาคต และทอดยาวไปในกระแสของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงได้เกิดการแบ่งยุคอารยธรรมทางเทคโนโลยีการสื่อสารของมนุษย์ขึ้น

Toffler (1980) ได้แบ่งยุคเทคโนโลยีการสื่อสารเป็น 3 ยุค โดยเปรียบเทียบกับคลื่น 3 ลูก ไว้ในหนังสือคลื่นลูกที่สาม (The Third Wave) ดังต่อไปนี้

คลื่นลูกที่ 1 คือการปฏิวัติทางเกษตรกรรม นับตั้งแต่ประมาณ 8,000 ปีก่อนคริสตกาล จนถึง ค.ศ. 1750 เทคโนโลยียุคนี้เป็นเครื่องมือทุ่นแรงต่างๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระ

การทำงานของกลไกเนื้อ สำหรับการสื่อสารในยุคนี้ยังมีลักษณะเป็นการพูดด้วยวาจา และติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล เนื้อหาของข่าวสารจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน คำสั่งสอนอบรมของพ่อแม่ ผู้นำหมู่บ้าน

คลื่นลูกที่ 2 คือยุคอารยธรรมอุตสาหกรรม เริ่มตั้งแต่ค.ศ. 1750 ถึง ค.ศ.1950 เทคโนโลยีในช่วงนี้ได้รับการพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้น มีเครื่องอำนวยความสะดวกและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เกิดระบบเครื่องจักรที่สามารถผ่อนแรงและสามารถทำงานแทนมนุษย์ได้อย่างมาก เกิดระบบ Mass Production ในยุคนี้เป็นจุดกำเนิดของสื่อสารมวลชนต่างๆ ทั้งหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์ จึงช่วยให้มีช่องทางการสื่อสารเพิ่มมากขึ้น การสื่อสารมวลชนสามารถผ่านกำแพงที่เป็นเครื่องกีดขวางในแง่ของระยะทาง เวลา ชาติพันธุ์ และชนบทรรมนิยมประเพณี ทำให้เกิดวัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture) ขึ้น

คลื่นลูกที่ 3 คืออารยธรรมเทคโนโลยีระดับสูง เริ่มตั้งแต่ปีค.ศ. 1950 เป็นต้นมา ซึ่งใช้เวลาเพื่อการพัฒนาเพียงระยะสั้น เทคโนโลยีได้พัฒนาเข้าสู่ยุคอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาคอมพิวเตอร์ให้มีขนาดเล็กและราคาถูกลงสามารถนำคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้น ตั้งแต่ระดับอุตสาหกรรมและระดับบุคคล

นอกจากนี้ Toffler (1990) ได้กล่าวถึงการสื่อสารในยุคคลื่นลูกที่ 3 ไว้ในหนังสืออำนาจใหม่ (Power Shift) ว่า สื่อมวลชนแบบใหม่ต้องมีความสามารถจะรองรับข้อมูลสารสนเทศได้ในปริมาณมาก ทั้งจะต้องส่งผ่านและแปรรูปข้อมูลได้ในอัตราเร็วสูง สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อสื่อมวลชนนั้นมีลักษณะโครงสร้างพื้นฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ 6 ประการดังต่อไปนี้

1. มีคุณสมบัติด้านการปฏิสัมพันธ์ (Interactive) หมายถึงการที่ผู้รับสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับข่าวสารที่ได้รับ เช่น การสื่อสารผ่านอุปกรณ์ที่เรียกว่า Telecomputer ซึ่งเป็นเครื่องรับโทรทัศน์ที่มีคุณสมบัติด้านปฏิริยาตอบสนอง และเป็นเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วย

2. มีความสามารถเคลื่อนที่ได้ (Mobility) ความสามารถในการเคลื่อนที่ได้เป็นลักษณะเด่นของสื่อแบบใหม่ เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ คอมพิวเตอร์แบบกระเป๋าหิ้ว ซึ่งทำให้ผู้ใช้สามารถติดต่อสื่อสารจากที่ไหนก็ได้

3. ความสามารถเปลี่ยนรูปได้ (Convertibility) หมายถึงการที่เทคโนโลยีเพียงชิ้นเดียวแต่สามารถใช้เป็นสิ่งต่างๆได้ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ และระบบโทรคมนาคม ถูกรวมอยู่ในอุปกรณ์เพียงชิ้นเดียว

4. ความสามารถเชื่อมต่อกันได้ (Connectivity) หมายถึงความสามารถที่จะเชื่อมต่อกันได้ระหว่างสื่อ หรือเครื่องมือสื่อสารชนิดต่างๆ โดยไม่มีข้อจำกัดในด้านเวลา สถานที่ และระยะทาง

5. ความสามารถเข้าถึงได้ในทุกๆที่ (Ubiquity) เนื่องจากระบบการสื่อสารแบบใหม่จะขยายตัวไปทั่วทุกมุมโลก และแพร่กระจายลงไปในทุกระดับของเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ไม่ว่าใครก็ตามสามารถเป็นเจ้าของอุปกรณ์การสื่อสารได้

6. มีลักษณะโลกาภิวัตน์ (Globalization) หมายถึงระบบการสื่อสารแบบใหม่ก่อให้เกิดลักษณะเหมือนกัน และมีผลกระทบถึงกันทั่วทั้งโลก

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในโลกของเทคโนโลยี (Techno-Sphere) ได้ส่งผลกระทบต่อโลกของการสื่อสาร (Info-Sphere) ด้วยเช่นกัน โดยในส่วนของข้อมูลข่าวสาร หรือสารสนเทศก็มีการเปลี่ยนแปลงเป็นลำดับขั้น ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังที่ L.H.Harm ได้จำแนกระเบียบของข่าวสารไว้ 5 ยุค คือ (Harm, 1980 อ้างถึงใน อรวรรณ ปิณฑน์โอวาท และคณะ, 2536)

1. ยุคก่อนการสนทนา (Pre-Conversation Order) นับตั้งแต่ 4 ล้านปีก่อนค.ศ. ถึง 500,000 ก่อนค.ศ. การสื่อสารในยุคนี้เป็นยุคของการพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการพูดคุยสนทนา โดยเฉพาะในส่วนของสมองและหลอดเสียง พร้อมทั้งระบบการควบคุมประสาทส่วนกลางที่ใช้ในการออกเสียง และการพัฒนาเทคโนโลยีของการรับฟัง

2. ยุคการสนทนา (Conversation Order) เริ่มตั้งแต่ 500,000 ปีก่อนค.ศ. จนถึง 3,000 ปีก่อนค.ศ. ในยุคนี้นมนุษย์สามารถติดต่อสื่อสารได้ตอบกันด้วยวาจา เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสาร ทำกิจกรรม และมีการตกลงใจร่วมกัน ข่าวสารที่เกิดขึ้นจะเป็นพื้นฐานสำหรับการสร้างข่าวสารใหม่ๆต่อไป

3. ยุคการรู้หนังสือ (Literacy Order) ตั้งแต่ 3,000 ปีก่อนค.ศ. ถึง ค.ศ. 1870 ยุคนี้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ จากการสื่อสารด้วยการพูดจา พัฒนามาสู่การใช้มือและตาเพิ่มมากขึ้น การรู้หนังสือเกิดขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนวิธีการผลิตที่สำคัญ คือจากการถักด้ายมาเป็นการถักด้ายก่อน

ให้เกิดกิจกรรมด้านการค้าขายอย่างมีระเบียบ ซึ่งนำมาสู่สังคมเมือง จะเห็นได้ว่าการรู้หนังสือกับสังคมเมืองเป็นสิ่งคู่กัน การรู้หนังสือเป็นปัจจัยพื้นฐานของการสื่อสารทางเคียว ซึ่งจะกลายมาเป็นรากฐานของการจัดระเบียบในยุคสื่อสารมวลชน

4. ยุคสื่อสารมวลชน(Mass Media Order) ตั้งแต่ ค.ศ.1870 จนถึง ค.ศ. 1970 เป็นยุคที่การสื่อสารเป็นไปในลักษณะการถ่ายทอดข่าวสารไปยังผู้รับสารจำนวนมาก กิจกรรมการสื่อสารส่วนใหญ่จะมุ่งส่งเสริมงานพัฒนาประเทศและช่วยควบคุมพฤติกรรมทางสังคม แบบแผนการไหลเวียนของข่าวสารจะติดต่อบริเวณเมืองใหญ่ที่สำคัญของประเทศ จากเมืองใหญ่สู่เมืองเล็กและชนบท ปฏิกริยาช้อนกลับ(Feed Back)ของผู้รับสารเป็นไปค่อนข้างช้า และผู้ส่งสารมักไม่สนใจปฏิกริยาช้อนกลับนี้ ดังนั้นการสื่อสารมวลชนจึงอาจถือได้ว่าเป็นการสื่อสารทางเคียว

5. ยุคการจัดระเบียบใหม่ทางการสื่อสาร(New Communication Order) เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1970 จนถึง ค.ศ. 2020 ปัจจัยที่เป็นพื้นฐานเสริมสร้างการจัดระเบียบในยุคนี้คือ การโต้ตอบซึ่งกันและกัน(Interactive Communication) และการเข้ามามีส่วนร่วม(Participation) คือการสื่อสารสองทาง ขอบเขตการสื่อสารจะแพร่กระจายครอบคลุมไปทั่วโลก ปัญหาการสื่อสารเป็นปัญหาส่วนรวมของชาวโลก ทรัพยากรทางการสื่อสารควรมีอย่างเพียงพอ และชาวโลกมีสิทธิจะใช้ทรัพยากรเหล่านั้นสื่อสารโต้ตอบกันได้ แล้วเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม

ในยุคการจัดระเบียบใหม่ทางการสื่อสารนี้ ข่าวสารได้กลายเป็นทรัพยากรที่สำคัญของโลก และอาจเรียกว่าเป็นยุคของ Information Society เพราะในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่ามนุษย์ทำงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการสื่อสารมากกว่าอาชีพอื่นๆ สังคมได้เปลี่ยนจากสังคมที่มีพื้นฐานเศรษฐกิจในด้านอุตสาหกรรม มาเป็นสังคมที่มีพื้นฐานเศรษฐกิจในด้านข่าวสาร ทำให้ลักษณะของมนุษย์เปลี่ยนแปลงจากมนุษย์เศรษฐกิจ (Homo Economics) มาเป็นมนุษย์สื่อสาร (Homo Information) ข่าวสารกลายเป็นสินค้าที่มีการผลิต จำหน่ายเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์เช่นเดียวกับสินค้าทั่วไป

จากการศึกษาแนวความคิดเรื่องการแบ่งยุคอารยธรรมทางเทคโนโลยีการสื่อสาร แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบัน เราได้ก้าวมาถึงจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกครั้งหนึ่งของประวัติศาสตร์การสื่อสารมวลชน ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาของเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้ดำเนินการต่อเนื่องมาตลอดระยะเวลา ทำให้เกิดการหลอมรวมกันระหว่างสมรรถนะของคอมพิวเตอร์ ประสานเข้ากับเทคโนโลยีการสื่อสาร จนทำให้เกิดการสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ขึ้น ซึ่งเป็นช่อง

ทางการสื่อสารใหม่ที่กำลังก้าวเข้ามามีบทบาทอย่างมากในปัจจุบัน และทำให้รูปแบบการสื่อสารมวลชนดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป

1.2 แนวคิดเรื่องการสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์

ในปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า ประเทศที่พัฒนาแล้วกำลังเปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมที่ต้องอาศัยเหล็กกล้า รถยนต์ และถนน ไปสู่เศรษฐกิจแบบใหม่ที่สร้างขึ้นบนคอมพิวเตอร์และเครือข่าย หลายคนพูดถึงการเปลี่ยนแปลงนี้ว่า จะมีความสำคัญมากพอๆ กับที่ยุคเกษตรกรรมถูกแทนที่ด้วยยุคอุตสาหกรรม เห็นได้จากสิ่งที่เกิดขึ้นในสหรัฐขณะนี้ว่า บริษัทอเมริกันผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์มากกว่ารถยนต์ ผลิตเซมิคอนดักเตอร์มากกว่าเครื่องจักรขนาดใหญ่ และทำงานด้านค้าโปรแกรมเมอร์มากกว่าทำงานในโรงกลั่นน้ำมัน (Tapscott, 1996)

เครือข่ายคอมพิวเตอร์กลายเป็นพื้นฐานที่สำคัญของเศรษฐกิจยุคใหม่ เหมือนกับที่ดินและสายไฟฟ้าเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำหรับเศรษฐกิจอุตสาหกรรม เครือข่ายคอมพิวเตอร์จะกลายเป็นถนนสำหรับการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ และสิ่งต่างๆ โดยข้อมูลข่าวสารจะถูกเปลี่ยนไปในรูปของดิจิทัล และถูกเก็บไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์

Hilz กล่าวว่า ปรากฏการณ์ของการนำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นสื่อกลางเพื่อการสื่อสารสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ (Hilz, 1978 อ้างถึงใน สุจิตา ดวงมณี, 2539)

1. ใช้เพื่อการแทนที่ (Substitution) คือใช้แทนวิธีการสื่อสารในรูปแบบเดิมที่เคยเป็นมาเช่น การใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์แทนการใช้โทรเลขหรือโทรศัพท์
2. ใช้เพื่อการเสริม (Add-on) จะเกิดขึ้นเมื่อคอมพิวเตอร์ถูกนำมาใช้ในขณะที่ใช้วิธีการสื่อสารแบบเดิมก็ยังคงอยู่เช่น การอ่านผังรายการโทรทัศน์บนอินเทอร์เน็ตก่อนที่จะเปิดดูรายการโทรทัศน์ที่ต้องการ
3. ใช้เพื่อการแผ่ขยาย (Expansion) คือการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการสื่อสารที่แตกต่างไปจากกระบวนการสื่อสารแบบเดิม เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์บนอินเทอร์เน็ต เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการบริโภคสื่อหนังสือพิมพ์ แม้ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกันก็ตาม

ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่สำคัญมีอยู่ 3 ระบบ ได้แก่

1. ระบบ LAN (Local Area Network) เป็นระบบการเชื่อมต่อคอมพิวเตอร์ในบริเวณหรือสถานที่เดียวกัน เพื่อสื่อสารข้อมูลระหว่างคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในเครือข่าย โดยจะมีเครื่องหนึ่งทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายหรือคอมพิวเตอร์หลัก และมีเครื่องที่เสียบูกข่ายอีกจำนวนหนึ่ง เครื่องแม่ข่ายจะ

เป็นแหล่งรวมของข้อมูลที่สามารถเรียกใช้ได้จากเครื่องลูกข่าย ข้อมูลเฉพาะส่วนของเครื่องลูกข่าย อาจบันทึกไว้ในหน่วยความจำสำรองของเครื่องลูกข่าย และสามารถจะเรียกใช้ร่วมกันได้โดย เครื่องแม่ข่ายจะทำหน้าที่ช่วยจัดการให้

2. ระบบ WAN (Wide Area Network) เป็นระบบการเชื่อมต่อคอมพิวเตอร์ที่อยู่ห่างไกลกัน มีลักษณะเหมือนกับระบบ LAN ทุกอย่าง แต่แตกต่างกันที่ระยะไกลไกล นอกจากนี้ยังสามารถ เชื่อมโยงเครือข่ายหลายเครือข่ายเข้าด้วยกันได้ โดย WAN อาจจะประกอบขึ้นด้วย LAN หลาย เครือข่าย

3. ระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) เป็นเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั่วโลก เป็นเครือข่ายของเครือ ข่าย เพราะประกอบด้วยเครือข่ายย่อยเป็นจำนวนมากต่อเชื่อมเข้าด้วยกัน ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน จนเป็นสังคมเครือข่ายขนาดใหญ่กระจายไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งรวบรวม ข้อมูลข่าวสารและให้บริการข้อมูลที่ทันสมัยและใหญ่ที่สุดในโลก สมาชิกของเครือข่าย สามารถติดต่อถึงกันได้อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะใช้คอมพิวเตอร์อยู่ที่ใดในโลก ก็สามารถส่งข่าวสาร และแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้

การสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เป็นการรวมตัวกันของ 3 ภาคธุรกิจที่สำคัญ ได้แก่ 1.ธุรกิจด้านคอมพิวเตอร์ เช่น ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์และการบริการ 2.ธุรกิจด้านโทรคมนาคม และการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ เคเบิล และดาวเทียม 3.ธุรกิจด้านสาระความรู้(Content) เช่น สื่อสารมวลชน ธุรกิจบันเทิง สำนักพิมพ์ การโฆษณา และผู้ให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร การรวมตัวดังกล่าวทำให้เกิดสื่อรูปแบบใหม่ (New Media) ที่ได้รับการคาดการณ์ว่าจะเป็นผู้นำสำหรับการสื่อสารในอนาคต อย่างไรก็ตามในอุตสาหกรรมสื่อรูปแบบใหม่นี้ ส่วนของสาระความรู้จะกลายเป็น ส่วนสำคัญที่ทำการให้กับภาคธุรกิจใหม่นี้มากขึ้นในอนาคต เพราะเป็นแหล่งสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับลูกค้า ในขณะที่คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์สื่อสารโทรคมนาคมกำลังกลายเป็นสินค้าทั่วไป

ประเด็นหลักในการพัฒนาเกี่ยวกับการสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์นั้น จะมุ่งเน้นที่ การเพิ่มประสิทธิภาพในด้านเทคนิคการสื่อสาร เพื่อจะทำให้ผู้ใช้งานบนระบบเครือข่ายมีความ สามารถที่จะติดต่อสื่อสารกันได้ด้วยประสิทธิผลที่สูงที่สุด ดังนั้นจึงเกิดแนวคิดของการผสมผสาน สื่อหลายประเภทเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นตัวอักษร รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียง หรือที่เรียกว่า ระบบมัลติมีเดีย (Multimedia) ทำให้สื่อต่างประเภทกัน ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ ถูกนำมารวมกันในรูปของสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ และนำเสนอผ่านทางเครือข่าย คอมพิวเตอร์

นอกจากนี้การสื่อสารบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ยังมีลักษณะเด่นในเรื่องการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ (Interactive) คือเป็นการสื่อสารแบบโต้ตอบกันได้ (Two-way Communication) เพราะเทคโนโลยีทำให้การหลั่งไหลของกระแสข่าวสารเป็นไปในลักษณะทวิขั้วสัมพันธ์ ทำให้ผู้รับสารสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์นั้นได้ หรือทำให้ผู้รับสารสามารถส่งข้อความหรือความคิดเห็นต่างๆ กลับมายังผู้ส่งสารได้ทันทีทันใด

Tapscott (1996) กล่าวถึงการสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ว่า เป็นยุคของเครือข่ายทางปัญญา (Network Intelligent) เพราะไม่ได้เป็นเพียงแค่การเชื่อมคอมพิวเตอร์หลายๆ เครื่องเข้าด้วยกัน แต่เป็นเครือข่ายทางปัญญาของมนุษย์ ที่อาศัยเทคโนโลยีเป็นตัวเชื่อม เครือข่ายเหล่านี้สามารถรวมความรู้ สถิติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์แต่ละคนเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความมั่งคั่งและพัฒนาสังคม

นอกจากนี้ Tapscott ยังเสนอความคิดเห็นว่า เครือข่ายคอมพิวเตอร์ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจในยุคใหม่ ที่มีสาระสำคัญ 12 ประการ คือ

1. ความรู้คืออาวุธ (Knowledge) เศรษฐกิจแบบใหม่คือ เศรษฐกิจของผู้มีความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ระบบเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับความรู้ เพราะความรู้ ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีกลายเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์ เช่น การมีบ้านสมองกล หรือ รถยนต์สมองกล

ความรู้ไม่ได้เป็นเพียงทรัพยากรอย่างหนึ่งของปัจจัยการผลิตแบบเดิมๆ เช่น ที่ดิน แรงงาน และเงินทุน แต่เป็นทรัพยากรที่สำคัญมาก คนงานที่มีความรู้กลายเป็นทรัพยากรสำคัญที่สุดของบริษัท เช่น บริษัท ไมโครซอฟท์เป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับเศรษฐกิจแบบใหม่ ทรัพย์สินที่มีค่ามากที่สุดคือ สมรรถนะของผู้จัดการและพนักงานของบริษัท ดังนั้นการศึกษาตลอดชีวิตคือสิ่งเดียวที่ทำให้รักษาความได้เปรียบในการแข่งขันไว้ได้

2. เกือบทุกอย่างเปลี่ยนอยู่ในรูปของดิจิทัล (Digitization) สื่อยุคใหม่และเศรษฐกิจแบบใหม่จะอยู่ในรูปของบิต (Bit) ซึ่งเป็นค่าผสมระหว่าง Binary และ Digit คือตัวเลขฐานสองนั่นเอง จุดเด่นของเลขฐานสองคือ ความเป็นขาวหรือดำ ใช่หรือไม่ใช่จากในเชิงนามธรรมมาเป็นรูปธรรมในวิชาไฟฟ้า สำหรับอธิบายก็คือความเป็นศูนย์หรือหนึ่ง ไฟติดหรือดับ ซึ่งนักโปรแกรมเมอร์ได้กำหนดไว้แล้วว่าแต่ละสูตรผสมของศูนย์และหนึ่งแปลว่าอะไร ตั้งแต่ตัวอักษรจนถึงภาพและเสียง

ในเศรษฐกิจแบบใหม่ข่าวสารทั้งหมดอยู่ในรูปดิจิทัล และสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ดังนั้นข้อมูลจำนวนมากสามารถบีบอัดและส่งไปได้ด้วยความเร็วแสง ทำให้การเข้าถึงข้อมูลสามารถทำได้อย่างฉับพลันทันที รวมทั้งคุณภาพของข้อมูลจะดีกว่าการส่งแบบเดิม ข้อมูลข่าวสารหลายรูปแบบสามารถส่งรวมไปกันได้ในรูปแบบของมัลติมีเดีย เช่น การส่งไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Mail) จะเปลี่ยนเป็น Multimedia Mail

3. เกิดโลกเสมือนจริงที่ไม่มีอยู่จริงบนโลก (Virtualization) เมื่อข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนจากระบบอนาล็อกไปเป็นระบบดิจิทัล หลายสิ่งที่จับต้องและสัมผัสได้ สามารถกลายเป็นสภาวะเสมือนจริง (Virtual Reality) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาวะทางเศรษฐกิจ รูปแบบของสถาบันและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ เช่น Virtual Market คือ สถานที่ไหนก็ได้ในไซเบอร์สเปซที่มีการซื้อขายเกิดขึ้น Virtual Village คือกลุ่มของคนที่ไม่ได้อยู่ที่เดียวกันแต่แบ่งปันความเห็นและเรื่องราวที่สนใจร่วมกัน

4. องค์กรจะแตกตัวเล็กลงถึงระดับโมเลกุล (Molecularization) เมื่อต้นทุนด้านการสื่อสารและการประสานงานมีราคาถูกลง เศรษฐกิจแบบใหม่จะเปลี่ยนเป็นเศรษฐกิจแบบโมเลกุล องค์กรขนาดใหญ่แบบเก่ากำลังแตกตัวออกไปและกระจุกกระจายเป็นเล็กลงๆ โดยจะถูกแทนที่ด้วยองค์กรที่มีลักษณะคล้ายกับโมเลกุลขนาดเล็ก ทำให้เกิดกิจกรรมพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมรูปแบบใหม่ โดยจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบจาก “มวลชน” มาเป็นการแยกย่อยที่มีพื้นฐานอยู่บนคนแต่ละคนมากขึ้น

ยกตัวอย่างเช่น การสื่อสารมวลชนจะกลายเป็นการสื่อสารแบบแยกย่อย (Demassified Media) หรือกลายเป็นสินค้ามวลชนเฉพาะตัว (Mass Customize) เพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล ผู้อ่าน ผู้ฟังและผู้ชมสามารถเลือกรับสารได้ตามต้องการของแต่ละคน รวมทั้งมีช่องทางการรับสารให้เลือกติดต่อได้มากมาย ผลัดกันเพื่อมวลชนจะกลายเป็นผลิตภัณฑ์แบบ โมเลกุล ซึ่งแต่ละชิ้นผลิตขึ้นตามความต้องการ

5. การรวมหลายหน้าที่เข้าด้วยกันและการทำงานแบบอินเทอร์เน็ตเวิร์ค (Integration and Internetworking) เศรษฐกิจในอนาคตจะเป็นเศรษฐกิจแบบเครือข่าย (Networked Economy) โดยจะเป็นการรวมโมเลกุลที่แตกตัวออกไปเข้าเป็นเล็วต่างๆ และเชื่อมต่อกับเล็วอื่นๆ เช่นการเกิดขึ้นของระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นเครือข่ายของเครือข่าย (Network of networks) จำนวนมาก พลังอำนาจของเครือข่ายกำลังทะลวงกำแพงระหว่างส่วนต่างๆของสังคมพังลง แต่อย่างไรก็ตามการสร้าง

มาสู่การผลิตแบบจำนวนมากแต่ตอบสนองความต้องการของแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างกัน หรือเรียกว่าสินค้ามวลชนเฉพาะตัว (Mass Customize) ดังนั้นนวัตกรรมจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากสำหรับเศรษฐกิจในอนาคต

9. ผู้บริโภคมีส่วนร่วมในการผลิต (prosumption) ในเศรษฐกิจแบบใหม่ช่องว่างระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคจะแคบลงเรื่อยๆ เมื่อการผลิตจำนวนมากถูกแทนที่ด้วยการผลิตตามความต้องการ ผู้ผลิตต้องสร้างผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนความต้องการ และรสนิยมของลูกค้าแต่ละคน ดังนั้นจะทำให้ลูกค้าเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตด้วย เช่น การชมรายการข่าวโทรทัศน์ในอนาคต ผู้ชมจะเป็นคนกำหนดรูปแบบของข่าว โดยเลือกชมเฉพาะรายการที่ตนเองสนใจ ยิ่งไปกว่านั้นผู้ชมสามารถดูข่าวได้ตลอดเวลาตามที่ต้องการ

10. ทุกอย่างต้องฉับพลันทันที (Immediately) เศรษฐกิจแบบใหม่ที่มีพื้นฐานอยู่บนระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และทำธุรกิจด้วยระบบดิจิทัล ทำให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปได้ด้วยความเร็วของแสง เพราะเศรษฐกิจแบบใหม่เป็นเศรษฐกิจแบบที่ต้องได้ทุกอย่างทันที ตัวแปรที่สำคัญในการผลักดันความสำเร็จของธุรกิจคือความเร็ว องค์กรธุรกิจต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและต้องทันท่วงที ต้องสามารถแข่งกับเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ

11. เข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) เศรษฐกิจแบบใหม่เป็นเศรษฐกิจแบบโลกาภิวัตน์ กำแพงทางเศรษฐกิจกำลังพังทลายลงเหลือเพียงแต่เศรษฐกิจระดับโลก ทำให้บทบาทของความเป็นชาติลดลง นำไปสู่บทบาทการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมากขึ้น เพราะเทคโนโลยีได้ขจัดข้อจำกัดทางด้านสถานที่ออกไป เช่น แนวโน้มของออฟฟิศกำลังจะกลายเป็นที่ไหนก็ได้ ที่เครือข่ายคอมพิวเตอร์สามารถติดต่อได้ เครือข่ายคอมพิวเตอร์ทำให้สามารถร่วมมือกันได้ทั่วโลก

12. เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม (Discordance) ประเด็นปัญหาต่างๆ ด้านสังคมกำลังเริ่มก่อตัวขึ้น และจะก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงในเศรษฐกิจแบบใหม่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอำนาจ ความเป็นส่วนตัว การเข้าถึงข้อมูล ปัญหาที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามาแทรกแซงสิ่งที่ดำรงอยู่ในวัฒนธรรมเดิม ความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะทำลายสายใยของโครงสร้างและสถาบันในปัจจุบัน

ความขัดแย้งทางสังคมกำลังเกิดขึ้นอย่างรุนแรงระหว่างคนที่เข้าถึงข้อมูลและศักยภาพของเทคโนโลยีใหม่ กับคนที่ไม่สามารถจะเข้าถึงข้อมูลและความรู้ ทำให้เกิดความแตกต่างของ

คุณภาพชีวิต คนเหล่านี้จะถูกทิ้งไว้ข้างหลัง ถ้าหากไม่มีการจัดการข้อมูลที่ดี ความแตกต่างจะเกิดขึ้นเพิ่มขึ้น และนำไปสู่การเผชิญหน้าในที่สุด

นอกจากนี้ Tapscoott ได้คาดการณ์ว่า การสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ จะทำให้ลักษณะการเปิดรับข้อมูลข่าวสารของผู้รับสารในอนาคตเปลี่ยนแปลงไป ในโลกยุคดิจิทัลผู้รับสารสามารถสร้างสรรค์หนังสือพิมพ์หรือรายการโทรทัศน์ของเขาเองได้ หรืออย่างน้อยก็สามารถขอข้อมูลชนิดที่ต้องการได้ กลุ่มผู้อ่านหรือผู้ชมจำนวนมากๆ เริ่มหายไป ในอดีตผู้รับสารจะเป็นผู้รับข้อมูลเพียงฝ่ายเดียว แต่ในยุคดิจิทัลผู้รับสารสามารถตัดสินใจได้ว่าต้องการข้อมูลชนิดไหน และผู้รับสารสามารถเลือกได้ว่าเวลาใดดีที่สุดสำหรับการรับข้อมูลนั้น ผู้รับสารจึงกลายเป็นผู้จัดพิมพ์ไปครั้งตัวด้วย ดังนั้นผู้ส่งสารจะเปลี่ยนบทบาทจากผู้จัดพิมพ์และผู้จัดรายการ ไปเป็นผู้จัดหาข้อมูลแทน และต้องพยายามทำให้ข้อมูลถูกต้องและทันสมัยตลอดเวลา

1.3 แนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ต

การสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เป็นที่นิยมมากที่สุดในปัจจุบันคือ ระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งย่อมาจากคำว่า Interconnecting Network เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร ที่เชื่อมโยงเครื่องคอมพิวเตอร์จากที่ต่างๆ ทั่วโลกไว้ด้วยกัน เป็นเครือข่ายที่มีขนาดใหญ่ครอบคลุมเกือบทุกประเทศทั่วโลก ดังนั้นระบบอินเทอร์เน็ตจึงเป็นเครือข่ายของเครือข่ายจำนวนมาก (Network of network)

ระบบอินเทอร์เน็ต ถูกนับว่าเป็นระบบการสื่อสารข้อมูลที่มีการเติบโตเร็วที่สุดของมนุษยชาติ เร็วยิ่งกว่าการแพร่ของการเขียน เร็วกว่าการแพร่ของการพิมพ์ เร็วกว่าความนิยมในการใช้โทรศัพท์และโทรทัศน์ โดยมีการเติบโตทั้งในด้านของจำนวนคอมพิวเตอร์ที่ต่อเชื่อม จำนวนผู้ใช้งาน รวมไปถึงการเพิ่มจำนวนบริการฐานข้อมูลและเอกสารต่างๆ นอกจากนั้นในขณะนี้มีข้อมูลข่าวสารแทบทุกประเภทที่ไหลเวียนอยู่บนเครือข่าย ทำให้ระบบอินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งรวบรวมข่าวสารข้อมูลที่ใหญ่ที่สุดในโลกปัจจุบัน มีแหล่งข่าวสารจำนวนมากสำหรับการสืบค้น และนับเป็นต้นแบบของระบบทางด่วนข้อมูล (Information Superhighway)

ในบรรดาเครื่องมือสำหรับการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตนั้น World Wide Web (WWW) จัดว่าเป็นสื่อกลางที่มีบทบาทสำคัญที่สุด และเป็นตัวการสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การใช้งานอินเทอร์เน็ตเป็นที่นิยมและแพร่หลายออกไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว มณฑิรา อินคชสาร (2539) กล่าวถึงลักษณะเด่นของ World Wide Web ว่า สามารถกำหนดให้ภาพหรือข้อความอยู่ในรูปของ

ไฮเปอร์เท็กซ์ (Hypertext) ได้ โดยไฮเปอร์เท็กซ์นับว่าเป็นระบบการเข้าสู่เอกสารที่ทันสมัยที่สุดในปัจจุบัน กล่าวคือ ไฮเปอร์เท็กซ์มีลักษณะคล้ายกับเอกสารธรรมดา แต่ภายในไฮเปอร์เท็กซ์จะมีเส้นทางเชื่อมต่อไปยังเอกสารอื่นๆ โดยผู้อ่านเพียงแต่เลือกข้อความที่สนใจ แล้วโปรแกรมการสื่อสารของเครือข่ายออนไลน์ เช่น Netscape, Internet Explorer จะทำหน้าที่ดึงข้อมูลที่เชื่อมโยงมาแสดงให้อ่านต่อได้ทันที จะเห็นได้ว่าข่าวสารของระบบไฮเปอร์เท็กซ์มีขนาดใหญ่มาก ทำให้ผู้ที่อ่านข่าวสารในระบบนี้มีทางเลือกในการอ่านข่าวเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ World Wide Web ยังมีลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งคือ สามารถสื่อสารข้อมูลในรูปแบบหลายสื่อ (Multimedia) ทำให้ข่าวสารข้อมูลต่างๆ ที่นำเสนอ สามารถแสดงออกมาได้ทั้งในรูปตัวอักษร รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว กราฟฟิกและเสียง

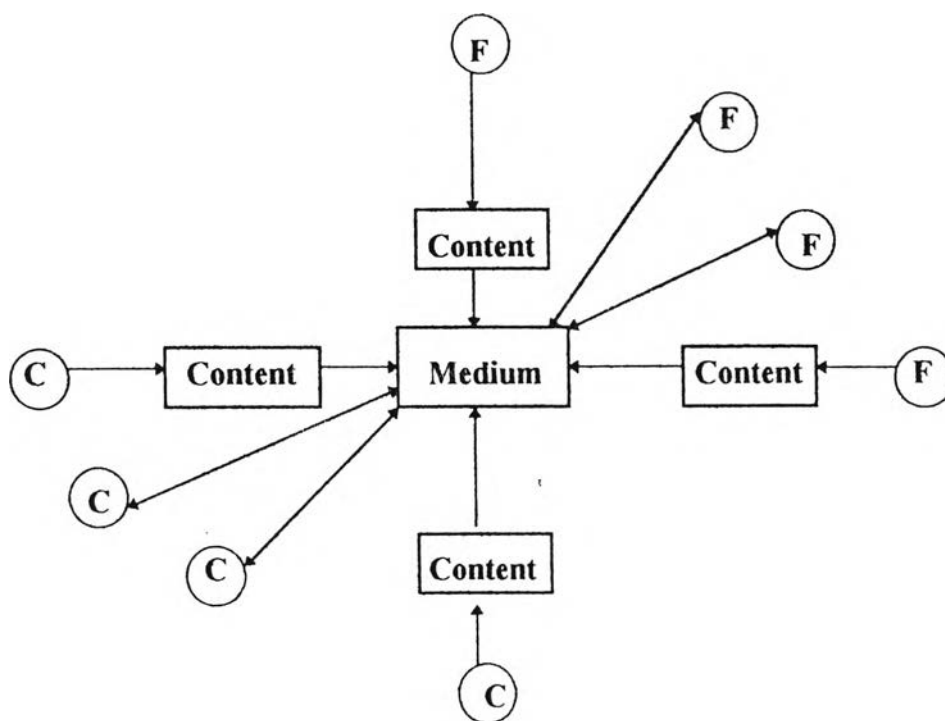
ด้วยความสามารถในการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว มีค่าใช้จ่ายที่ต่ำสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ในปริมาณมาก และช่วยลดปัญหาเรื่องความล่าช้าในการจัดส่งข่าวสารข้อมูลไปยังผู้รับสารที่อยู่ห่างไกลในระดับโลก ดังนั้นบนอินเทอร์เน็ตจึงปรากฏ WEB Site ของสื่อมวลชนแทบทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ และสำนักข่าว

Donna L. Hoffman, Thomas P. Novac and Patrali Chatterjee, (1995) ทำการศึกษาเรื่อง Commercial Scenarios for the Web : Opportunities and Challenges โดยพิจารณา World Wide Web ในฐานะของสื่อมวลชน ได้กล่าวว่า โดยธรรมชาติของอินเทอร์เน็ตนั้นสามารถกล่าวได้ว่าเป็นสื่อที่มีลักษณะหลายโฉมหน้า (Multifaced) เนื่องจากมีความผสมผสานกันระหว่างการเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal) และการเป็นช่องทางระหว่างการเป็นสื่อสารมวลชน (Mass Communication) นอกจากนี้การมีลักษณะของการสื่อสารแบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive) ทำให้การสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตนั้น ผู้ส่งสารสามารถที่จะกลับกลายเป็นผู้รับสารได้ ในขณะที่เดียวกันผู้รับสารก็สามารถที่จะเป็นผู้ส่งสารได้เช่นกัน ซึ่งแตกต่างจากการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนที่การเข้าถึงสื่อทำได้ไม่สะดวกนัก

นอกจากนี้ Hoffman พบว่าอินเทอร์เน็ตเป็นการสื่อสารที่ถูกควบคุมโดยผู้ใช้งานกว่าจะเป็นสื่อที่ถูกควบคุมโดยผู้ส่งสาร เพราะอินเทอร์เน็ตมีลักษณะของการสื่อสารแบบแสวงหาข้อมูลตามความสนใจของผู้ใช้ (Information Pull) ซึ่งแตกต่างจากการสื่อสารมวลชนประเภทต่างๆ ที่เป็นการสื่อสารแบบผลักดันข้อมูลข่าวสารสู่ประชาชน (Information Push)

ในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารผ่านอินเทอร์เน็ต ผู้ใช้ (User) สามารถควบคุมข่าวสารที่ต้องการเปิดรับ หรือเลือกปฏิเสธข้อมูลข่าวสารที่เห็นว่าไม่น่าสนใจได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ บรรดาการสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์ด้วยตนเองและกระบวนการค้นหาข้อมูลข่าวสารแบบ Hypertext ทำให้การแสวงหาข้อมูลข่าวสารแบบอินเทอร์เน็ตไม่มีขีดจำกัดในการเลือกเปิดรับข่าวสาร ผู้รับสารจะสามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารตามความพอใจของตน (Information on Demand) และเมื่อผู้รับสารมีความสนใจเป็นพิเศษต่อข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ ก็จะมีปฏิสัมพันธ์ (Interactivity) กับผู้ส่งสารเพื่อขอข้อมูลเพิ่มเติมหรือแสดงความคิดเห็น

จากลักษณะการสื่อสารที่ครอบคลุมหลายรูปแบบ และหลายบทบาทเช่นนี้ ทำให้กระบวนการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ต ไม่สามารถที่จะอธิบายได้ด้วยแบบจำลองกระบวนการสื่อสารแบบดั้งเดิมได้ ดังนั้น Hoffman จึงได้นำเสนอแบบจำลองแสดงการสื่อสารตลาดแบบใหม่บน World Wide Web (New Model of Marketing Communication for the Web) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 แบบจำลองแสดงการสื่อสารการตลาดแบบใหม่บน World Wide Web

(New Model of Marketing Communication for the Web)

จากแผนภาพที่ 2 แสดงให้เห็นถึงเนื้อหา (Content) หรือข้อมูลข่าวสารที่ถูกสร้างขึ้นโดยองค์กร (F=Firm) ซึ่งรวมถึงสื่อมวลชน นั่นก็คือ Web page ของสื่อมวลชนประเภทต่างๆ นอกจากนี้

ตัวเนื้อหาจะถูกสร้างขึ้นโดยผู้บริโภค (C=Consumer) หรือผู้รับสาร(Audience)ก็ได้ โดยทั้งสองมวลชนและผู้รับสาร จะทำการส่งผ่านเนื้อหาคือข้อมูลข่าวสารที่ตนเองสร้างขึ้น ไปยังตัวสื่อ (Medium) ซึ่งหมายถึง World Wide Web

จากแบบจำลองนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้รับสารสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับตัวสื่อคือ World Wide Web ได้โดยตรง เช่น การที่ผู้รับสารเข้ามาสืบค้นข้อมูลใน Web page (Medium) ที่ตนเองสนใจ หรือใช้สร้างเนื้อหา (Content) โดยการเขียนจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ส่งไปยังผู้สร้าง Web page นั้น อีกที ทำให้กลายเป็นการใช้ World Wide Web เพื่อการสื่อสารระหว่างบุคคล

สำหรับสื่อมวลชนก็มีลักษณะการใช้งาน World Wide Web ในรูปแบบเดียวกัน คือใช้เป็นช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในลักษณะการสื่อสารมวลชน โดยการสร้าง Web page ขึ้น หรือจะใช้เป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล เมื่อต้องตอบจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ของผู้รับสารที่เข้าสู่ระบบมาสอบถาม

สำหรับรูปแบบของสื่อมวลชนบน World Wide Web นั้น Syrysko (1995) ได้ทำการศึกษาในหัวข้อเรื่องสื่อแบบดั้งเดิมที่ปรากฏบน World Wide Web (From Web-offset to Cyberspace : A look at Traditional Media on the Web) พบว่าสื่อมวลชนทุกประเภทได้ย้าย (Move) ตัวเองไปปรากฏบน World Wide Web ในขณะที่กิจกรรมด้านการสื่อสารในสังคมปกติก็ได้ดำเนินควบคู่กันไปด้วย สื่อประเภทแรกที่ปรากฏตัวบน World Wide Web คือ หนังสือพิมพ์ ตามมาด้วยสำนักข่าวต่างๆ เช่น Reuters, CNN ต่อมาคือนิตยสาร โทรทัศน์ และวิทยุ

นอกจากนี้ Syrysko พบว่า แม้หนังสือพิมพ์จะเป็นสื่อมวลชนประเภทแรกที่ปรากฏบน World Wide Web แต่กลับมีข้อจำกัดในด้านการสร้างสรรค์หรือการนำเสนอ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากเหตุผล 2 ประการด้วยกัน เหตุผลแรกคือ การยึดติดอยู่กับประเพณีด้านรูปแบบและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ เพราะหนังสือพิมพ์ไม่มีความจำเป็นจะต้องอยู่ในรูปแบบของ Multimedia หรือ Interactive การนำเสนอข้อความและภาพนิ่งเป็นสิ่งที่เพียงพอแล้ว เหตุผลที่สองคือ หนังสือพิมพ์ต้องนำเสนอข่าวสารประจำวัน ทำให้ไม่มีเวลามากพอที่จะนึกถึงการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ

ส่วนสื่อกระจายเสียงอย่างวิทยุและโทรทัศน์นั้น ด้วยศักยภาพที่สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นตัวหนังสือ ภาพ เสียง หรือวิดีโอ ทำให้ผู้ใช้жанคาดหวังต่อรูปแบบของสื่อกระจายเสียงที่ปรากฏบน World Wide Web มากกว่าที่คาดหวังไว้กับสื่ออื่นๆ แต่อย่างไรก็ตาม

Web page ของวิทยุและโทรทัศน์ในช่วงแรกๆ ไม่สามารถทำอะไรได้มากไปกว่า การเป็นสื่อที่คอยสนับสนุนสื่อหลักในสังคมปกติเท่านั้น เช่น กำหนดของรายการที่นำเสนอในแต่ละวัน

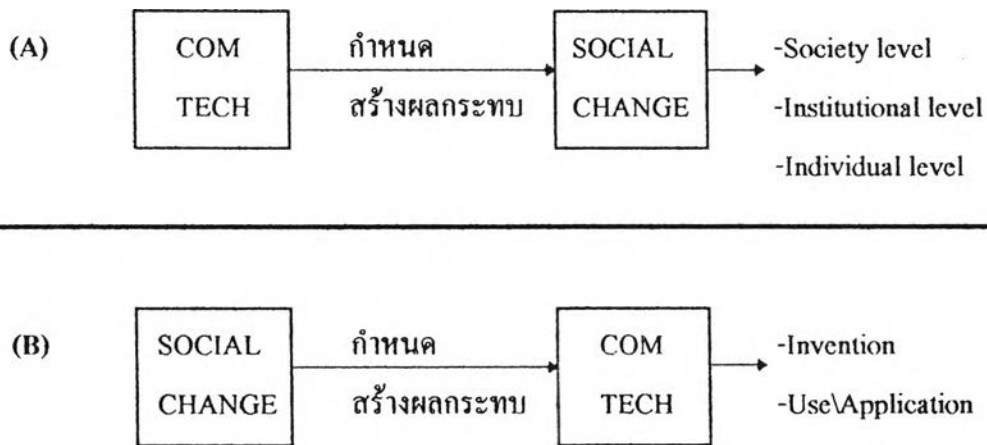
แต่ในปัจจุบัน ด้วยความสามารถของเทคโนโลยี Interactive Multimedia ทำให้ผู้ใช้งานสามารถฟังเพลง หรือเรียกเพิ่มข้อมูลวิดีโอรายการของสถานีมารับชมได้ทันที สิ่งสื่อประเภทกระจายเสียงต้องคำนึงถึงอย่างมากคือการใช้โปรแกรมที่ง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และไม่ใช้เวลานานสำหรับผู้ที่ต้องการเปิดรับรายการต่างๆ นอกจากนี้สิ่งที่ทำให้สื่อกระจายเสียงก้าวล้ำไปกว่าการออกอากาศตามปกติคือ คุณสมบัติด้าน Interactive เช่นส่งความคิดเห็นและความต้องการของผู้รับสาร ไปยังผู้ส่งสารโดยตรง

จากการศึกษาแนวคิดเรื่องการสื่อสารในสังคมยุคสารสนเทศด้านต่างๆ ซึ่งให้เห็นว่าในปัจจุบัน เรากำลังอยู่ระหว่างกาเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งของประวัติศาสตร์ด้านการสื่อสารมวลชน การพัฒนาการของเทคโนโลยีด้านการสื่อสารและโทรคมนาคมที่มีมาอย่างต่อเนื่องได้ทำให้รูปแบบการสื่อสารในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของการสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และระบบอินเทอร์เน็ต

ดังนั้นสื่อมวลชนในฐานะของผู้รายงานข่าวสารให้กับประชาชน จึงจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป โดยจะต้องนำเทคโนโลยีและรูปแบบการสื่อสารที่เกิดขึ้นใหม่เหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ในลักษณะที่เป็นการปรับปรุงการรายงานข่าวแบบเดิมให้ทันสมัยขึ้น และคิดค้นวิธีการรายงานข่าวแบบใหม่ เพื่อปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยที่ผู้รับสารมีความต้องการบริโภคข่าวสารข้อมูลผ่านช่องทางที่หลากหลายและทันสมัยมากขึ้น

กลุ่มทฤษฎีเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนดแห่งสำนัก “Toronto” (Communication Technology Determinism) (กาญจนา แก้วเทพ, 2541)

แนวทางการศึกษาเทคโนโลยีการสื่อสารกับสังคมนั้น สามารถพิจารณาได้ใน 2 มุมมองตามแผนภูมิข้างล่างนี้

แผนภูมิที่ 3 แบบจำลองแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ต่อกัน ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการสื่อสาร

แนวคิดในแบบจำลอง (A) นั้นจะตั้งคำถามว่า เมื่อเทคโนโลยีทางการสื่อสารได้เปลี่ยนแปลงไป จะสร้างผลกระทบอะไรให้เกิดขึ้นกับระดับสังคม สถาบัน และปัจเจกบุคคลบ้าง แนวคิดนี้เป็นพื้นฐานของกลุ่ม Technology Determinism โดยแท้ เพราะมีความเชื่อว่าเทคโนโลยีเป็นสาเหตุหลัก (Prime Mover) ในการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับส่วนอื่นๆ

ส่วนแนวคิดในแบบจำลอง (B) นั้น จะตั้งคำถามในทางกลับกันว่า ภายใต้เงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอะไรบ้าง ที่จะเป็นตัวให้กำเนิดแก่ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแบบต่างๆ แนวคิดที่สองนี้จะมองว่าเงื่อนไขสังคมนั้นจะเป็นตัวสาเหตุหลัก ส่วนการพัฒนาเทคโนโลยีนั้นจะกลายมาเป็นผลลัพธ์

Denis McQuail ได้ประมวลคุณลักษณะเด่นๆ ของแนวคิดกลุ่มทฤษฎีนี้เอาไว้ดังนี้ (McQuail, 1994 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2541)

1. เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นพื้นฐานของทุกสังคม
2. เทคโนโลยีแต่ละชนิดก็จะเหมาะสมกับรูปแบบโครงสร้างสังคมแต่ละอย่าง

3. ขั้นตอนการผลิต และการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารจะเป็นตัวนำไปเกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม
4. การปฏิบัติเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการสื่อสารในแต่ละครั้ง จะทำให้เกิดการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงสังคมตามมาเสมอ

สำหรับนักทฤษฎีในกลุ่มเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนดที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นนักวิชาการด้านสื่อสาร ที่สนใจการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่มีผลกระทบต่อสังคมและปัจเจกบุคคล ในแง่ของเวลา(Time) สถานที่(Space) และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบชีวิตประจำวัน

แนวคิดของ H.Innis แห่งสำนัก Toronto

Innis ได้ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอารยธรรมของสังคมกับวิถีของการสื่อสาร(Modes of communication) ที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการเปลี่ยนเทคโนโลยีการบันทึกจาก “แผ่นหิน” มาเป็นการบันทึกบน “กระดาษปาปิรุส” อำนาจทางการเมืองและการปกครองก็ได้เปลี่ยนมือจากกษัตริย์มาเป็นกลุ่มพระและนักบวช

Innis ยังได้พิสูจน์ให้เห็นอีกว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างแบบวิถีของการสื่อสารกับโครงสร้างอำนาจในสังคมด้วย (Structure of power) จากการศึกษาประวัติศาสตร์การสื่อสารของสังคมโบราณ ในยุคก่อนจะมีการเขียนกลุ่มผู้ปกครองจะใช้การพูดเสวนา (Diaoque) เป็นรูปแบบหลักของวาทกรรมสาธารณะ (Public discourse) และการแสดงอำนาจทางการเมือง (Political authority) แต่หลังจากมีการก่อตั้งจักรวรรดิ (Empire) ขึ้นมา กลุ่มผู้ปกครองจะใช้รูปแบบการเขียน (Written) เป็นรูปแบบหลักในเรื่องการเมืองการปกครอง และเมื่อได้มีการค้นพบวัสดุใหม่คือกระดาษที่มีน้ำหนักเบา ทำให้พกพาเคลื่อนย้ายได้และยังมีความทนทาน บรรดาจักรวรรดิต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอียิปต์ กรีก โดยเฉพาะโรมันต่างสามารถขยายอำนาจการปกครองจากศูนย์กลางออกไปอย่างกว้างขวางได้อันเนื่องมาจากวัฒนธรรมการเขียน การผลิตตัวอักษรแบบโรมัน การสร้างขนบ (tradition) วิถีใช้เอกสารของทางการ การมีตราเครื่องหมายต่างๆ เป็นต้น

เมื่อเทคโนโลยีทางการสื่อสารเกิดการเปลี่ยนแปลงปฏิวัติอีกครั้งหนึ่ง จากการเขียนมาเป็นการพิมพ์ เทคนิคการพิมพ์ได้ส่งผลสะท้อนให้เกิดการทำลายอำนาจของระบบราชการจากศูนย์กลางแบบจักรวรรดิ(Bureaucracy) เทคโนโลยีแบบนี้ได้โค่นล้มความคิดเรื่องจักรวรรดิและสร้างแนวคิดใหม่เรื่อง “ชาติ” (Nation) การส่งเสริมสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิปัจเจกนิยม (Individualism) เพราะเมื่อมีการพิมพ์ ทุกคนก็มีโอกาสจะได้เป็นเจ้าของหนังสือต่างๆด้วยตนเองได้

จากการศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์สังคมที่ผ่านมา Innis ได้ให้ข้อคิดใหม่ที่เสริมแนวความคิดเดิมๆ ที่มีอยู่ว่า การควบคุมอำนาจของระบบจักรวรรดิตั้งแต่อดีต (อียิปต์ โรมัน) มาจนถึงสมัยปัจจุบันนั้น (อังกฤษ อเมริกา) ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของกองทัพเหล่านั้น หากทว่ายังอยู่กับการมีประสิทธิภาพและอำนาจในการควบคุมระบบการสื่อสารอีกด้วย ด้วยเหตุนี้เมื่ออังกฤษจะสถาปนาตนเองขึ้นเป็นจักรวรรดิ อังกฤษจึงต้องดำเนินการให้ประสบความสำเร็จในการสร้างทางรถไฟ สร้างเครือข่ายของระบบโทรเลขและโทรศัพท์ให้ได้ เพราะมีแต่ต้องอาศัยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเท่านั้น ชาติที่มีอำนาจจึงจะสามารถขยายแสนยานุภาพข้ามเขตแดน (Space) ออกไปได้ และในท้ายที่สุด Innis ได้ให้ข้อสรุปว่า จากประวัติศาสตร์การสื่อสารที่ผ่านมา ยิ่งระบบการสื่อสารขยายแควงกว้างขวางออกไปมากเท่าใด กลุ่มคนที่อยู่ขอบนอกของศูนย์กลางอำนาจ (Marginal) ก็จะต้องถูกรอบงำมากยิ่งขึ้น

Innis กล่าวว่า ไม่ว่าจะพัฒนาด้านเทคโนโลยีจะก้าวไปเพียงใด แต่อำนาจในการใช้และควบคุมเทคโนโลยีก็ยังคงตกอยู่ในมือของคนกลุ่มน้อย คือกลุ่มชนชั้นนำ (Elite) เท่านั้น (อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงผลัดเปลี่ยนกันในกลุ่มคนเล็กๆ กลุ่มนี้บ้าง แต่จะไม่เปลี่ยนมาอยู่ในมือของคนส่วนใหญ่) และคนกลุ่มน้อยเหล่านี้จะใช้อำนาจทางการเมืองควบคุมการส่งข่าวสาร ความรู้ของสังคมเอาไว้ พร้อมทั้งปิดกั้นการแข่งขันจากระบบการสื่อสารรูปแบบอื่นๆ เช่นการสื่อสารตามประเพณี สื่อพื้นบ้าน

เมื่อเกิดการปฏิวัติด้านเทคโนโลยีการสื่อสารแบบใหม่ๆ จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางสังคม แต่ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการเปลี่ยนผ่านอำนาจนั้น ยังไม่เป็นการเปลี่ยนผ่านระหว่างชนชั้น (จากชนชั้นบนไปสู่ชนชั้นล่าง) หากจะเป็นการผลัดเปลี่ยนระหว่างกลุ่มพวก (Block) ภายในชนชั้นเดียวกัน เช่น เมื่อรูปแบบเทคโนโลยีเป็นแบบรวมศูนย์ เช่น วิทยุและโทรทัศน์ อำนาจการควบคุมก็อาจจะอยู่ในมือของกลุ่มทหารหรือรัฐบาล แต่เมื่อเทคโนโลยีเป็นแบบกระจาย เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ โทรสาร อำนาจการควบคุมก็จะเปลี่ยนมือมาอยู่ในกลุ่มนักธุรกิจ

แนวคิดของ McLuhan แห่งสำนัก Toronto

ในขณะที่ Innis ค่อนข้างจะมองว่าเทคโนโลยีการสื่อสารนั้น เป็นกลไกประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบและการใช้อำนาจอย่างไม่เท่าเทียมในสังคม McLuhan กลับมองเทคโนโลยีการสื่อสารในแง่การชื่นชมยินดี เนื่องจากประทับใจว่าเทคโนโลยีดังกล่าวได้ช่วยขยายขยายประสบการณ์ของมนุษย์ให้กว้างขวางออกไป แนวคิดพื้นฐานของ McLuhan ต่อเทคโนโลยีสื่อสารที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของมนุษย์ก็คือ สื่อทุกชนิด (Media) คือการขยายประสบการณ์ด้านผัสสะของมนุษย์ (Extension of experience) เริ่มตั้งแต่จดหมายที่ทำให้เรา

สามารถจะพูดคุยกับคนที่อยู่ห่างไกลในรูปแบบสื่ออักษร จนกระทั่งมาเป็นโทรศัพท์ทำให้พูดคุยได้ในรูปแบบสื่อเสียง โทรศัพท์ทำให้มองเห็นได้ยิน(และเกือบจะสัมผัส)กับเรื่องราวที่อยู่ไกลตัว

โดยเฉพาะสื่ออิเล็กทรอนิกส์นั้น ได้ขยายขยายประสบการณ์ของมนุษย์ออกไปจนราวกับว่าทำให้คนจำนวนมากสามารถจะไปรู้เรื่องที่ไหนก็ได้ (space) ภายในเวลาที่รวดเร็วยิ่ง (Time) การเกิดขึ้นของการถ่ายทอดสดผ่านดาวเทียม ทำให้คนที่อยู่ห่างจากเหตุการณ์นับเป็นหมื่นๆ ไมล์ (Space) ได้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาจริง (Real time) อย่างแทบไม่น่าเชื่อ พัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ทำให้อุปสรรคด้านระยะทางและกาลเวลากลายเป็นเรื่องที่ไร้ความหมาย เพราะไม่อาจจะปิดกั้นประสบการณ์ของมนุษย์ได้อีกต่อไป

สำหรับความสนใจเรื่องสื่อกับประสบการณ์ของมนุษย์นั้น จุดเด่นของ McLuhan อยู่ที่เขาไม่สนใจว่า “คนเรามีประสบการณ์กับอะไร” (What we Experience) แต่กลับสนใจว่า “คนเรามีประสบการณ์อย่างไร” (How we experience) หากพูดในภาษาการสื่อสารก็คือ McLuhan ไม่ได้สนใจ “เนื้อหาของข่าวสาร” (Content) หากแต่สนใจ “รูปแบบของสื่อ” (Form/Media) ดังที่อยู่ในข้อสรุปสั้นๆ ของเขาที่ว่า “เพียงแค่ตัวสื่อก็เป็นสารแล้ว” (Medium is the message) เนื่องจาก McLuhan คิดว่าเพียงแค่การเปลี่ยนตัวสื่อเท่านั้น ก็จะสร้างผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับประสบการณ์ของมนุษย์แล้ว

E.Rogers : Soft Technology Determinism

E.Rogers เป็นนักคิดกลุ่มเทคโนโลยีเป็นตัวกำหนดอย่างอ่อนๆ ทั้งนี้เนื่องจากเขามีความคิดพื้นฐานว่า “ปัจจัยด้านเทคโนโลยีการสื่อสารบวกผสมกับปัจจัยอื่นๆ จะร่วมกันเป็นสาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในสังคม” กล่าวคือ Rogers เห็นว่าเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญอย่างยิ่งของการเปลี่ยนแปลงสังคม แต่ทว่าปัจจัยนี้ก็ต้องทำงานร่วมไปกับปัจจัยอื่นๆ

Rogers ได้ศึกษาคุณลักษณะของสื่อแบบใหม่ที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน และชี้ให้เห็นว่าคุณลักษณะสำคัญๆ ของสื่อแบบใหม่ที่จะมีผลต่อเนื่องไปถึงการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ของมนุษย์ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้นมีอยู่ 3 ประการคือ

ลักษณะ Interactivity ของสื่อ แต่เดิมนั้นคุณสมบัติที่จะตอบโต้การสื่อสารระหว่างสองฝ่ายจะมีอยู่ แต่เฉพาะในการสื่อสารระหว่างบุคคลแบบเผชิญหน้าเท่านั้น (Face-to-Face Communication) หากเริ่มมีการใช้สื่อกลางแบบใดเข้ามาเกี่ยวข้อง ลักษณะตอบโต้จะซับซ้อนขึ้นทันทีที่จะสูญหายไป แต่ในสื่อสมัยใหม่ เช่น การใช้ E-mail, Computer - conference จะสามารถสร้าง

เงื่อนไขให้เกิดการตอบโต้ได้อย่างฉับพลันทันที อันจะทำให้มิติด้านกาลและเทศะของการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก

ลักษณะ Individualize/Demassified แต่เดิมนั้นรูปแบบการสื่อสารแบบสื่อมวลชน จะสร้างกลุ่มผู้รับสารแบบเป็น “มวลชน” (Massified) ขึ้นมา ทุกคนจะดูรายการทุกอย่างเหมือนกัน ในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ถึงนับวันความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร จะทำให้ผู้ใช้สารสามารถเลือกใช้ตามกาลและเทศะที่ตนเองต้องการได้มากขึ้น ตัวอย่างง่ายๆ เช่น การดูรายการเคเบิลทีวีแบบเสียเงินที่เลือกรายการดูได้เอง (Pay per view) แม้แต่ระบบการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบที่ผู้เรียนเลือกเรียนด้วยตัวเองในเวลาใดก็ได้ ณ สถานที่ไหนก็ได้

ลักษณะ Asynchronous nature of news communication คุณลักษณะประการหนึ่งของสื่อแบบใหม่ คือสามารถจะแบ่งแยกกันเป็นส่วนๆ ได้ (Asynchronize) โดยไม่มาเป็นกลุ่มก้อนเดียว เช่น ลักษณะการให้ข่าวสารจะไม่มาเป็นข่าวที่ต่อเนื่องกันขวๆทีเดียว แต่จะมาแบบแยกเป็นส่วนๆ เช่นข่าวสั้นทุกชั่วโมง โดยที่ผู้รับสารจะต้องมาประกอบเอาเอง นอกจากนั้นยังหมายความว่าถึงศักยภาพของสื่อที่สามารถจะเก็บรักษาข่าวสารข้อมูลเอาไว้ด้วย และวิธีการเก็บข่าวสารก็สามารถแยกไว้ในที่ต่างๆได้ด้วย

Rogers กล่าวเสริมว่า ลักษณะทั้ง 3 ประการนี้จะมีความหมายในสังคมที่เรียกว่า สังคมข่าวสาร ซึ่งมีคุณสมบัติที่เด่นๆ อยู่ 2 ประการคือ

1. กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสินค้าประเภท “บริการ” จะมีความสำคัญมากกว่ากิจกรรมการผลิต เพราะฉะนั้น ในการขายอุปกรณ์เครื่องมือการสื่อสารสมัยใหม่ เพียงการขายตัวสินค้าที่เป็นอุปกรณ์ยังไม่สำคัญเท่ากับบริการต่างๆ ที่จะทำให้หลังการขายแล้ว

2. ในสังคมเช่นนี้ ข่าวสารจะกลายเป็นทรัพยากรที่มีค่าแทนเงินทุนและเครื่องจักรดังเช่นสมัยก่อน เพราะฉะนั้น บุคลากรที่ทำงานกับข่าวสารหรืออุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารก็จะกลายเป็นส่วนเสี้ยวที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจและของสังคม

2. ทฤษฎีองค์กร (Organization Theory)

ทฤษฎีองค์กรเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงองค์กรอย่างมีแบบแผน เพื่อสนองตอบกับการแก้ปัญหาความเสื่อมถอยและล่มสลายขององค์กร เนื่องจากองค์กรต้องดำเนินอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยมีสมมุติฐานว่าหากปล่อยให้องค์กรมีการเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติตามสภาพแวดล้อม โดยไม่มีการปรับตัวเพื่อการอยู่รอดแล้ว องค์กรย่อมเสื่อมสลายไปในที่สุด ดังนั้นลักษณะโครงสร้างขององค์กรหรือวิธีในการจัดองค์กรจึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้เหมาะสมและเข้ากันได้กับสภาพแวดล้อม รวมทั้งเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการทำอะไรให้สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้

การเปลี่ยนแปลงขององค์กรจะเกิดจากสาเหตุ 2 ประการคือ

1. แรงผลักดันจากภายนอกองค์กร ซึ่งหมายถึง ปัจจัยต่างๆที่องค์กรไม่สามารถเข้าไปควบคุมได้หรือควบคุมได้น้อย แรงผลักดันจากภายนอกองค์กรที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มีดังนี้

- 1.1 ปัจจัยทางการตลาดหรือการบริการ หมายถึง สินค้าและบริการต่างๆที่องค์กรผลิต ประเภทลูกค้า ขนาดและความซับซ้อนของตลาด องค์กรคู่แข่ง
- 1.2 ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี หมายถึง เครื่องมือและความรู้ต่างๆที่ใช้ในกระบวนการผลิต ซึ่งปัจจุบันได้มีความก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว
- 1.3 ปัจจัยทางด้านสังคม หมายถึง ค่านิยม ทัศนคติ วัฒนธรรมและความคาดหวังของสังคมที่เปลี่ยนไป
- 1.4 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ภาวะเงินเฟ้อ

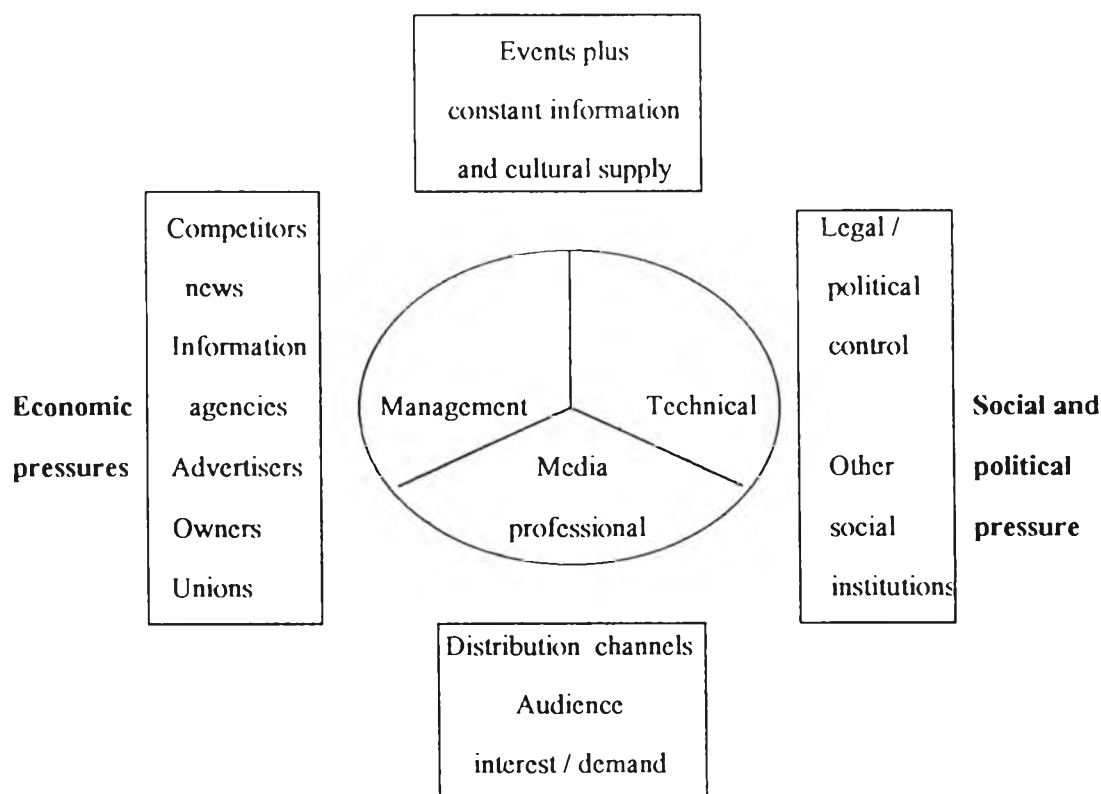
2. แรงผลักดันภายในองค์กร ซึ่งหมายถึงปัจจัยที่เป็นผลสืบเนื่องจากกระบวนการต่างๆภายในองค์กรและพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กรเปลี่ยนแปลงไป ได้แก่

- 2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ แต่ครั้งที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือปรับวัตถุประสงค์ใหม่ก็อาจจำเป็นต้องมีการปรับโครงสร้างขององค์กรใหม่
- 2.2 การปรับนโยบาย เมื่อมีการปรับนโยบาย องค์กรจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ในการดำเนินงาน
- 2.3 การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี ปัจจุบันวิทยาการและเทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว องค์กรที่ปรารถนาความก้าวหน้าได้พยายามนำเทคโนโลยีใหม่ๆมาใช้ให้เกิดประโยชน์ จึงอาจจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตหรือขั้นตอนการบริหาร

ทฤษฎีองค์กรสื่อสารมวลชน

McQuail (1987) ได้เสนอแนวคิดว่า องค์กรสื่อสารมวลชนตกอยู่ท่ามกลางแรงผลักดันทั้งจากภายนอกและภายในองค์กรซึ่งจะมีผลต่อการตัดสินใจขององค์กร โดยเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 4 The media organization in a field of social forces

เมื่อพิจารณาจาก “แผนภาพองค์กรสื่อสารมวลชนท่ามกลางภาวะแวดล้อมทางสังคม” ของ Denis McQuail แล้ว พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาขององค์กรสื่อสารมวลชน อาจแบ่งได้เป็น 2 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน หรือปัจจัยผู้ส่งสาร

หมายถึง ปัจจัยซึ่งเกิดจากองค์กรสื่อมวลชนเอง ซึ่งองค์กรอาจควบคุมให้เป็นไปในแนวทางใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับนโยบายขององค์กรเป็นสำคัญ ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่ การจัดการ (Management) เทคโนโลยี (Technology) และผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ (Media Professional)

2. ปัจจัยภายนอก หรือปัจจัยแวดล้อม

หมายถึง ปัจจัยภายนอกที่มีความเกี่ยวพัน และมีอิทธิพลโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อการพัฒนาขององค์กรสื่อมวลชน เป็นปัจจัยที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ตามสภาวะการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ยากต่อการควบคุม หรือกำหนดให้เป็นไปตามความต้องการขององค์กร ได้แก่ เหตุการณ์ต่างๆ คู่แข่งขัน โฆษณา แนวโน้มทางสังคม และนโยบายของรัฐบาล นอกจากนี้ยังรวมถึงปัจจัยที่เกิดจากตัวผู้รับสารหรือผู้อ่านด้วย ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการและความสนใจของผู้รับสารที่มีต่อสื่อ นั้นว่าเป็นอย่างไร ซึ่งพิจารณาได้จาก ค่านิยม ทศนคติและสังคมของผู้รับสาร

ในเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โอกาสของการอุดหนุนและการเจริญเติบโตของธุรกิจขึ้นอยู่กับความสามารถในการรักษาและเพิ่มผลกำไร ดังนั้นอุตสาหกรรมสื่อมวลชนจึงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งการปรับตัวของอุตสาหกรรมสื่อมวลชนมีลักษณะดังนี้ (ศศิยา วิจิตรจามรี, 2538)

1. การเติบโตแบบรวมตัว (Integration) เป็นการปรับตัวของธุรกิจเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่อัตราส่วนกำไรที่สูงขึ้น การขยายตัวของธุรกิจสื่อมวลชนแบบรวมตัวมีอยู่ 2 วิธี คือ

1.1 การรวมตัวตามแนวนอน (Horizontal Integration) หมายถึง การที่ธุรกิจสื่อมวลชนแบบใดแบบหนึ่งเข้าไปเป็นเจ้าของธุรกิจในรูปแบบเดียวกันเป็นจำนวนมาก หรือเป็นการรวมกลุ่มผู้ผลิตที่มีกิจการใกล้เคียงกัน โดยใช้วิธีรวมกิจการ (Merger) หรือควบกิจการ (Take over) หรือการเปิดกิจการใหม่ขึ้น ทำให้สามารถขยายกิจการคุมส่วนแบ่งในตลาดของสื่อแต่ละประเภทได้มากขึ้น

1.2 การรวมตัวในแนวตั้ง (Vertical Integration) หมายถึง การรวมกิจการหรือธุรกิจที่เอื้ออำนวยต่อกันในลักษณะของธุรกิจครบวงจร เช่น บริษัทหนังสือพิมพ์ขยายตัวมาสู่การผลิตกระดาษ หนังสือพิมพ์เองด้วย นั่นคือการเข้าดำเนินกิจการตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการผลิตสินค้าจนถึงขั้นตอนสุดท้าย ทำให้เจ้าของกิจการสามารถควบคุมการผลิตทุกขั้นตอนได้ตามต้องการ ซึ่งจะทำได้เปรียบในเชิงแข่งขันกับคู่แข่งเพราะจะทำให้ต้นทุนต่อหน่วยถูกลง ทั้งยังสร้างความคล่องตัวในการปรับราคาในการแข่งขัน

2. การเติบโตแบบกระจายตัว (Diversification) หมายถึงการขยายตัวที่กระจายไปสู่ธุรกิจประเภทอื่นๆ ที่อาจจะใกล้เคียงกับธุรกิจสื่อมวลชน หรืออาจจะแตกต่างอย่างมากที่สุดก็ได้ ซึ่งจะช่วยให้บริษัทเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อครอบคลุมทุกเป้าหมายในตลาด และเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยลด

อัตราความเสี่ยง โดยกระจายความเสี่ยงไปยังธุรกิจหลายๆประเภทในเครือ ซึ่งมีโอกาสทำให้ผลกำไรโดยรวมดีขึ้น และเป็นการเพิ่มรายได้จากทรัพยากรของบริษัทที่มีอยู่ เช่น หนังสือพิมพ์หลายฉบับได้ขยายบทบาทไปสู่สื่อกระจายเสียง

การนำแนวคิดในกลุ่มทฤษฎีองค์รวมเป็นกรอบในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากการเกิดขึ้นของอินเทอร์เน็ตได้ทำให้สภาพแวดล้อมของอุตสาหกรรมสื่อมวลชนเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นองค์กรสื่อมวลชนจะต้องมีการปรับตัวเพื่อรับกับสภาพแวดล้อมใหม่ที่เกิดขึ้น เมื่อสังคมได้ก้าวสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ เพราะองค์กรที่เข้าใจการเปลี่ยนแปลงเท่านั้นจึงจะสามารถพัฒนากลยุทธ์เพื่อให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ และมีความพร้อมที่จะได้ตอบกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้

3. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายและการวางแผนการจัดการธุรกิจ

นโยบายและการวางแผนนับว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการบริหารงานทุกประเภท นโยบายคือแนวปฏิบัติซึ่งระบุถึง วรรควิธี (Means) ระเบียบวิธี (Methods) และหลักการ (Principles) ที่ได้เลือกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และการวางแผนคือกระบวนการในการตัดสินใจเลือกสรรแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ นโยบายและการวางแผนจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทั้งในลักษณะที่เป็นวัฏจักร(Cycle) และการปฏิสัมพันธ์ (Interrelation) แก่กันและกัน ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5 วัฏจักรและปฏิสัมพันธ์ของนโยบายกับการวางแผน

นโยบายขององค์กรควรจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ (ประชุม รอดประเสริฐ, 2527)

1. การกำหนดเป้าหมาย (Targets) ของสิ่งที่ต้องการกระทำ ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสิ่งแรกในการกำหนดนโยบายเพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป้าหมายอาจเป็นทั้งจุดประสงค์ (Purpose) และผลงานที่เกิดขึ้นในที่สุด (Ended Result)

2. การกำหนดวิถีทาง (Means) ในการดำเนินงาน นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของนโยบาย เพราะหากไม่กำหนดวิธีการดำเนินงานต่างๆไว้แล้ว นโยบายที่กำหนดขึ้นก็ไม้อาจบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการได้ วิถีทางในการดำเนินงานจะเกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญคือ หลักการและเกณฑ์ของนโยบาย รวมไปถึงกลยุทธ์ (Tactics) และกลวิธี (Strategies) ต่างๆ อีกด้วย

3. ปัจจัย (Resources) ที่สนับสนุนในการกระทำตามนโยบายที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย

3.1 ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐาน (Fundamental Factors) ซึ่งสรุปได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

ก. ปัจจัยที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ เช่น ผลกำไร ชื่อเสียงขององค์กร

ข. ปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งจะต้องกำหนดนโยบายให้ถูกต้องและเหมาะสม

ค. ปัจจัยที่เกี่ยวกับข้อมูลในการกำหนดนโยบาย เพราะหากข้อมูลที่ได้รับขาดข้อเท็จจริง ย่อมจะทำให้การกำหนดนโยบายผิดพลาด

3.2 ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบแวดล้อม (Environmental Factors) สิ่งแวดล้อมในสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผู้กำหนดนโยบายจะต้องคำนึงถึง ได้แก่

ก. ปัจจัยทางการเมือง

ข. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น ลักษณะทางเศรษฐกิจขององค์กร ลักษณะทางเศรษฐกิจของประชาชนในสังคม

ค. ปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และระเบียบประเพณี รวมถึงค่านิยมและความเชื่อของคนในสังคม

ง. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ การกำหนดนโยบายจะต้องสอดคล้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์ เช่น สภาพดินฟ้าอากาศด้วย

อย่างไรก็ตามนโยบายใดๆ ที่กำหนดขึ้นมาแล้ว ไม่สามารถจะเป็นแม่แบบตลอดไปได้ เพราะหากสภาพแวดล้อมด้านใดด้านหนึ่งมีผลกระทบอย่างรุนแรง นโยบายอาจไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ดังนั้นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้นโยบายมีความเป็นไปได้ เหมาะสมกับกาลเวลา สถานการณ์ และมีความเป็นจริง

สำหรับการวางแผน นับเป็นขั้นตอนในส่วนของกรรรับนโยบายและเป็นการวางโครงการล่วงหน้า โดยจะเป็นการเลือกแนวทางปฏิบัติ หรือแนวทางดำเนินการจากทางเลือกหลายๆ ทาง แล้วกำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อตอบสนองนโยบายและนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

Herbert A. Simon ได้จำแนกขั้นตอนการตัดสินใจในการวางแผนไว้ 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ (Simon อ้างถึงใน ประพนธ์ ณ บางช้าง, 2539)

1. ขั้นการพยายามกลั่นกรองเรื่องราวต่างๆ (Intelligence Activity) เป็นการรวบรวมข้อมูลในด้านต่างๆที่จำเป็นจะต้องพิจารณาในการตัดสินใจ เช่น สภาพแวดล้อม การประเมินขีดความสามารถของกิจการในปัจจุบัน

2. ขั้นการคิดค้นและพัฒนา (Design Activity) เป็นการพิจารณาสถานการณ์ที่เป็นจริงขณะนั้น แล้ววิเคราะห์หนทางต่างๆ ที่จะสามารถดำเนินการได้เกี่ยวกับสถานการณ์นั้นๆ เพื่อวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ต่างๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายขององค์กร

3. ขั้นการตัดสินใจเลือกแนวทางการดำเนินการ (Choice Activity) เป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากขั้นตอนที่สอง เป็นการวินิจฉัยว่าทางเลือกใดเหมาะสมที่สุด สำหรับความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ แล้วกำหนดขึ้นเป็นแผนงานขององค์กร

ข้อจำกัดของการวางแผน

1. ข้อจำกัดเกี่ยวกับการทำนายอนาคต เพราะการวางแผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อกับอนาคต มีการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ล่วงหน้า ซึ่งในการตัดสินใจแต่ละครั้งจะต้องอาศัยข้อมูลมาประกอบการพิจารณา บางครั้งไม่สามารถหาข้อมูลได้จึงต้องใช้วิธีทำนายตามหลักการ ดังนั้นการทำนายอนาคตในระยะยาวมากเท่าใด แนวโน้มที่จะผิดพลาดก็จะมีมากตามไปด้วย

2. ข้อจำกัดเกี่ยวกับข้อมูล การตัดสินใจในการวางแผนส่วนใหญ่ ต้องอาศัยตัวเลข สถิติ และข้อมูลข่าวสารต่างๆที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวางแผน หากข้อมูลผิดพลาดการตัดสินใจและการวางแผนก็จะบกพร่องตามไปด้วย ดังนั้นจะต้องมีการใช้ข้อมูลด้วยความระมัดระวัง และมีการตรวจสอบข้อมูลให้ละเอียดก่อน

3. การวางแผนเป็นการปิดกั้นหรือปิดโอกาสของผู้ปฏิบัติงาน ในการใช้ดุลยพินิจที่จะตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่เห็นว่ามีความถูกต้องและเหมาะสม เพราะยังอยู่ใกล้สถานการณ์ที่

เกิดขึ้นมากเท่าใด ผู้ปฏิบัติงานจึงน่าจะเป็นผู้เลือกวิธีการและแนวทางการทำงาน ได้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและลักษณะงานมากที่สุด

4. ข้อจำกัดในการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม แผนระยะยาวที่มีเวลาในการดำเนินการมากกว่า 2 ปีขึ้นไป หากต้องนำไปปฏิบัติในสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อาจกระทบถึงแผนหรือทำให้แผนนั้นใช้งานไม่ได้

5. ข้อจำกัดเกี่ยวกับค่านิยมของผู้บริหาร เพราะผู้บริหารบางคนไม่พยายามมองไปข้างหน้า และไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง จะให้ความสำคัญกับสิ่งต่างๆในปัจจุบัน หรือการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น

5. แนวคิดเกี่ยวกับข่าว และรูปแบบของข่าว

ความหมายของคำว่า “ข่าว” จะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการให้คำนิยามของแต่ละคน สำหรับการศึกษาคำนี้จะยึดคำนิยามของ ข่าว ว่าหมายถึง “การรายงานเหตุการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้น” โดยข่าวจะต้องมีองค์ประกอบ (News Elements) ที่สำคัญดังต่อไปนี้ (ครุณี หิรัญรักษ์, 2537)

1. ความรวดเร็ว (Immediacy) ของเวลาที่เหตุการณ์เกิดขึ้น หรือความรวดเร็วในการรายงานเหตุการณ์นั้นๆ
2. ความใกล้ชิด (Proximity or Nearness) ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อผู้อ่าน
3. ความเด่นหรือความสำคัญของเรื่อง (Prominence) เช่น ความเด่นของบุคคล สถานที่ วัตถุ หรือสถานการณ์
4. ผลกระทบกระเทือน (Consequence) หมายถึงเหตุการณ์ของข่าวนั้น มีผลกระทบกระเทือนต่อคนในสังคมมากน้อยเพียงใด
5. ข่าวที่เป็นความสนใจของคนทั่วไป (Human Interest) ซึ่งได้แก่เหตุการณ์ที่มีลักษณะแปลกใหม่ เป็นข่าวที่น่าตื่นเต้นและเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่อยากรู้อยากเห็น

รูปแบบของข่าวสามารถแบ่งความสำคัญออกได้เป็น 3 ส่วนดังนี้

1. หัวข่าว (Headline) หัวข่าวและการพาดหัวข่าวเป็นหัวใจสำคัญของการเสนอข่าว เพราะเป็นแหล่งแรกที่จะบอกผู้อ่านให้ทราบว่า มีข่าวที่น่าสนใจอะไรบ้าง นอกจากนี้หัวข่าวยังมีหน้าที่ที่สำคัญคือ สร้างความดึงดูดใจของผู้อ่าน โดยการใช้คำหรือข้อความที่น่าสนใจ สะดุดตา และชวนติดตาม หน้าที่ประการต่อมาคือ การให้สาระสำคัญของข่าว ซึ่งจะช่วยประหยัดเวลาผู้อ่าน โดยผู้อ่านจะสามารถทราบได้ทันทีจากหัวข่าวว่า เรื่องราวหรือข่าวที่เสนอนั้นเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์อะไรบ้าง

วิธีการพาดหัวข่าวจะช่วยให้ผู้อ่านทราบว่าข่าวนั้นมีความสำคัญมากน้อยอย่างไร จากการใช้นาของตัวพิมพ์และจำนวนคอลัมน์ซึ่งมีความแตกต่างกันไป ข่าวที่มีความสำคัญมากจะมีการพาดหัวข่าวที่ใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่กว่าและสะดุดตาว่าข่าวที่มีความสำคัญน้อยลงไป อย่างไรก็ตามภาษาที่ใช้ในการพาดหัวข่าว จะต้องเป็นภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่กำกวม สั้นกะทัดรัดแต่มิำหนัก เพื่อดึงดูดความสนใจและความอยากรู้อยากเห็นของผู้อ่าน

2. วรรณำ (Leads) วรรณำเป็นส่วนประกอบที่มีประเด็นที่สำคัญที่สุดของเรื่องราว หรือเป็นการสรุปใจความหรือย่อเรื่องสำคัญของข่าวที่นำเสนอ โดยวรรณำนั้นจะต้องตอบคำถามของ SW's และ H ซึ่งประกอบด้วย Who What Where When Why และ How ซึ่งจะทำให้อ่านทราบในเวลารวดเร็วว่า มีอะไรเกิดขึ้น ที่ไหน เวลาทำไหร่ อย่างไร และทำไมจึงเกิดขึ้น

3. ส่วนเนื้อข่าวหรือเนื้อเรื่อง เป็นส่วนประกอบที่ให้รายละเอียดของเหตุการณ์หรือเรื่องราวให้อ่านได้ทราบ และเข้าใจลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด เป็นส่วนที่จะให้ข้อมูลและความละเอียดที่มากกว่าในส่วนวรรณำ โดยรูปแบบการเขียนข่าวจะเป็นในลักษณะปิรามิดหัวกลับ (Inverted Pyramid)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ศุจิภา ควงมณี (2539) ทำวิทยานิพนธ์ศึกษาเรื่อง “การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่าน “World Wide Web” ซึ่งศึกษาเปรียบเทียบการใช้ World Wide Web เพื่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนไทยที่ต่างประเภทกัน และวิเคราะห์รูปแบบข่าวสารที่เผยแพร่บน World Wide Web โดยสื่อมวลชนไทย รวมทั้งศึกษาถึงทิศทางและแนวโน้มของสื่อมวลชนไทยบน World Wide Web ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

สื่อมวลชนไทยในปัจจุบันใช้ช่องทาง World Wide Web เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ขององค์กร และเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการสื่อสารข้อมูลไปในระดับโลก เนื่องจาก World Wide Web เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีข้อได้เปรียบทางด้านความเร็ว ความสามารถในการนำเสนอข้อมูลหลายรูปแบบในเวลาเดียวกัน และเป็นช่องทางการแพร่กระจายข่าวสารไปถึงระดับโลกได้ในราคาที่ต่ำกว่าสื่อประเภทอื่นๆ

รูปแบบข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนไทยประเภทต่างๆ ที่ปรากฏบน World Wide Web นั้นมีความแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ โดยส่วนใหญ่แล้วมีรูปแบบที่เรียบง่าย เป็นตัวหนังสือ และมีภาพประกอบมากในสื่อประเภทนิตยสาร สำหรับสื่อประเภทวิทยุและโทรทัศน์มีการนำเสนอข้อมูลภาพเคลื่อนไหวและเสียง

ในอนาคตสื่อมวลชนไทยมีแนวโน้มที่จะใช้ World Wide Web เป็นช่องทางการเผยแพร่ข่าวสารมากขึ้น ในรูปแบบที่ทันสมัย และติดตามเทคโนโลยีมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามยังคงคำนึงถึงความสะดวกของผู้ใช้เป็นงานหลัก

2. วุฒินันท์ สุวิมลพันธุ์ (2539) ทำวิทยานิพนธ์ศึกษาเรื่อง การตระหนักรู้และพฤติกรรม การรับสื่อโฆษณาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของผู้ใช้บริการเครือข่าย โดยศึกษาถึงทัศนคติที่มีต่อการโฆษณาผ่านเครือข่ายและสินค้าที่โฆษณาผ่านเครือข่าย และปัจจัยที่มีผลต่อความสนใจชมโฆษณาผ่านเครือข่าย ซึ่งผลการศึกษาปรากฏว่า

ผู้ให้บริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่ทราบว่ามีการโฆษณาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และมีทัศนคติที่ดีต่อการโฆษณาผ่านเครือข่าย เห็นว่ามีประโยชน์ในการให้ข้อมูลสินค้า และมีรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ แต่มีผู้ให้บริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจำนวนไม่มากนัก ที่สนใจชมโฆษณาผ่านเครือข่ายโดยมีความตั้งใจที่จะซื้อสินค้านั้นอย่างจริงจัง ส่วนใหญ่สินค้าที่ได้รับความสนใจชมโฆษณามากคือ สินค้าที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์

เมื่อวิเคราะห์ถึงแนวโน้มการใช้บริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีผู้ให้ความสนใจการโฆษณาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมองว่าเป็นสิ่งใหม่ในการโฆษณา จึงอาจกล่าวได้ว่าการโฆษณาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย น่าจะมีแนวโน้มในทางบวกและมีโอกาสเป็นสื่อที่จะได้รับความนิยมในอนาคต

3. อติศักดิ์ อนันันัน (2540) ทำวิทยานิพนธ์ศึกษาเรื่อง ธุรกิจการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย โดยเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ทางสื่ออินเทอร์เน็ตในประเทศไทย และเพื่อศึกษาถึงทัศนคติและความพึงพอใจในการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อโฆษณาและประชาสัมพันธ์ขององค์กรและธุรกิจต่างๆ ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า

การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน ยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการทดลองทำ โดยบริษัทต่างๆเริ่มให้ความสนใจในช่องทางการโฆษณาประชาสัมพันธ์รูปแบบใหม่มากขึ้น หน่วยงานที่ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางในการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ จะเป็นองค์กรขนาดใหญ่ทั้งภาครัฐและเอกชน หรือบริษัทที่มีกลุ่มเป้าหมายระดับสากล

สินค้าและบริการในประเทศไทยยอมรับอินเทอร์เน็ตในฐานะของสื่อเสริมที่ให้ภาพลักษณ์ในระยะยาว แต่มีข้อด้อยในเรื่องของปริมาณผู้ใช้ที่มีจำนวนน้อย และจำกัดสถานภาพผู้ใช้ เช่น ระดับการศึกษา รายได้ ถิ่นที่อยู่ แต่การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยยังมีศักยภาพในการขยายตัวอีกมากในอนาคต เนื่องจากมีฐานผู้ใช้เป็นนักเรียน นักศึกษาเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มจะได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น ดังเหตุได้จากผลการวิเคราะห์เนื้อหาสารที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ต พบว่ามีสินค้าและบริการหลายประเภทเริ่มหันมาใช้สื่อชนิดนี้แล้วในปัจจุบัน

วิถยานิพนธ์ทั้ง 3 ฉบับได้แสดงให้เห็นถึง ช่วงจังหวะแห่งการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการสื่อสารที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีเครือข่ายคอมพิวเตอร์ในฐานะของสื่อสมัยใหม่ เริ่มก้าวเข้ามามีบทบาทต่อวงการสื่อสารมวลชนไทยมากขึ้น และถูกคาดการณ์ว่าจะเป็นที่นิยมเพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นสื่อหลักสำหรับการสื่อสารในอนาคต